

Saolré ainmhí

Súil thapa ar an gceacht

Oscail an ceacht le grianghraf amháin d'ubh bhídeach mar chrúca (an Ruán Beag ar neantóg, nó sceathrach froig) agus déan machnamh os ard ar cad a thiocfaidh as. Ainmnigh saolré agus céim, ansin cuireann na grúpaí cártaí an fhéileacáin in ord ar dtús, agus cártaí an fhroig ina dhiaidh sin, ar stiall ón tús go dtí an deireadh. Cuireann an uirlis sreabhchairte céim mhícheart amháin de chuid an fhéileacáin isteach d'aon ghnó chun go n-aimseoidh an rang í agus go dtabharfaidh siad údar leis. Cuirtear an dá shaolré taobh le taobh le haghaidh plé ar a bhfuil cosúil agus difriúil, ansin tarraingíonn na daltaí ceithre chéim d'ainmhí amháin agus cuireann siad lipéid orthu sa Dialann Imscrúdaithe.

Cuspóirí foghlama

- Na céimeanna i saolré ainmhí a chur in ord agus a rá cad a athraíonn ag gach céim
- Saolréanna dhá ainmhí Éireannacha (an féileacán agus an frog) a chur i gcomparáid le chéile

Roimh an gclog: réiteach

Priontáil agus gearr sraith féileacáin amháin agus sraith froig amháin do gach grúpa an lá roimhe sin; coinneigh na sraitheanna i gcarnáin ar leith. Leag stiall pháipéir nó líne shoiléir ar an mbord do gach grúpa. Bíodh grianghraf na huibhe/na sceathraí froig don chrúca réidh agat, mar aon leis an uirlis sreabhchairte agus an chrisilid curtha roimh an mbolb inti.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
cárta pictiúir don chrúca (grianghraf d'uibheacha féileacáin nó de sceathrach froig)	1	rang	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	grianghraf soiléir d'uibheacha féileacáin nó de sceathrach froig as téacsleabhar nó as leabhar leabharlainne, á choinneáil in airde os comhair an ranga
cártaí saolré an fhéileacáin (ubh, bolb, crisilid, féileacán fásta)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	pictiúir shimplí de na céimeanna, tarraingthe de láimh ar nótaí greamaitheacha
cártaí saolré an fhroig (sceathrach froig, torbán, froigín, frog fásta)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	pictiúir shimplí de na céimeanna, tarraingthe de láimh ar nótaí greamaitheacha
stiall ordaithe nó spás glan ar an mbord chun na cártaí a chur in ord	1	grúpa	seomra ranga	stiall de sheanpháipéar nó imeall an deisce mar líne tosaigh
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	páipéar bán le haghaidh líníocht lipéadaithe de shaolré

Pointe sábháilteachta

Gníomhaíocht le cártaí agus páipéar amháin. Níl gá le hainmhithe beo. Má láimhseálann dalta mionbheithígh nó créatúir linne amuigh faoin aer níos déanaí, ní mór iad a chur ar ais go cúramach agus na lámha a ní; níl gá leis sin sa cheacht seo.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Ná coinneigh in airde ach an t-aon chárta crúca amháin. Cuir ceist iontais amháin — cad a d'fhéadfadh a theacht as an ubh bhídeach seo? — agus scríobh dhá nó trí smaoineamh ar an gclár. Ná leag amach cártaí na gcéimeanna agus ná hainmnigh an tsaolré iomlán fós.
- **Cad is saolré ann?:** Scríobh saolré agus céim ar an gclár leis na sainmhínithe gearra. Smaoinigh os ard agus na cártaí i do lámh agat: an ubh ar dtús, ansin rud a bhíonn ag lámhacán, ansin céim athraithe, ansin an t-ainmhí fásta a bheireann uibheacha arís. Coinnigh na focail athraithe simplí séimh — fás, athrú, iompú ina rud eile.
- **Cuir cártaí na saolré in ord:** Déan siúlóid sciobtha trí na pictiúir, ag ainmniú gach céime uair amháin, ansin tosaíonn gach grúpa leis an bhféileacán amháin; fanann cártaí an fhroig béal faoi. Téigh timpeall ag fiafraí cad atá difriúil ag an gcéim seo agus cá gcónaíonn sé. Má tá dhá chárta malartaithe, iarr orthu an scéal a insint ón tús seachas an t-ord a thabhairt dóibh.
- **Aimsigh an chéim mhícheart:** Oscail an uirlis sreabhchairte agus an chrisilid curtha roimh an mbolb cheana féin. Ná tóg arís ón tús é — iarr orthu an earráid a aimsiú agus a rá cén fáth nach bhféadfadh féileacán fíor é a dhéanamh ar an mbealach sin. Ná ceartaigh é go dtí go ndeirtear an fáth os ard. Fág stiallacha fisiciúla an fhéileacáin ar na boird don chomparáid níos déanaí.
- **Dhá shaolré taobh le taobh:** Tóg saolré an fhroig go sciobtha ar an gclár, ansin fág an dá shaolré taobh le taobh. Brúigh ar aghaidh leis an gcomparáid, ní le tógáil eile: tosaíonn an dá cheann le hubh agus filleann siad ar an tús arís; is ag an bhféileacán amháin atá céim ina n-athraíonn sé agus é gan chorráí. Glac le “athraíonn an frog go mall, an féileacán d'aon iarraidh amháin” mar fhreagra láidir.
- **Tarraing saolré:** Scríobh abairt shamplach amháin ar an gclár ar dtús (Fásann cosa deiridh ar an torbán). Fág focail na gcéimeanna le feiceáil. Is é an rud nach mór a dhéanamh ná ceithre chéim a tharraingt in ord agus lipéid a chur orthu; mar dhúshlán breise, abairt ghearr amháin faoi athrú idir péire eile céimeanna. Coinnigh an t-am iomlán líníochta sa rang — ní obair bhaile é seo.
- **Cosúil, difriúil, agus sa ghairdín:** Ná taispeáin ach leid amháin ag an am. Más gann an t-am, seo an t-ord tosaíochta: cosúil, ansin difriúil. Tarraing amach an lúb ó ubh go hainmhí fásta atá i gcoitinne acu, i gcomparáid leis an gcrisilid agus le hathrú de réir a chéile an torbáin. Ná déan an breathnú amuigh faoin aer (neantóga, tor féileacán, lochán na scoile) ach amháin má bhíonn am fágtha.

Cad ba cheart a fheiceáil

Ord an fhéileacáin: ubh → bolb → crisilid → féileacán fásta. Ord an fhroig: sceathrach froig → torbán → froigín → frog fásta. Cosúil: tosaíonn an dá cheann le hubh agus críochnaíonn siad le hainmhí fásta a chuireann tús leis an tsaolré arís. Difriúil: is athrú iomlán coirp agus é gan chorráí atá sa chrisilid; athraíonn an torbán de réir a chéile agus é ag snámh. Má mheasctar an chrisilid agus an bolb, is gnách gur dóigh leis an dalta gur ainmhithe ar leith iad — inis an scéal arís mar ainmhí amháin a athraíonn a chruth.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Níl an chrisilid ach ina codladh, nó is dhá ainmhí éagsúla iad an bolb agus an féileacán.**

Taispeáin stiall na gcártaí agus abair gurb é an t-ainmhí céanna é ag athrú a chrutha. Lean ubh → bolb → crisilid → féileacán fásta le do mhéar agus abair arís é i bhfocail eile: taobh istigh den chrisilid athraíonn a chorp, ansin tagann an féileacán fásta amach.

- **Cuireann daltaí an chrisilid roimh an mbolb toisc go bhfuil cuma ar an gclúdach crua gur cheart dó teacht go luath.** Fiafraigh cá as a dtiocfadh an bolb dá mba í an chrisilid a bheadh ar dtús, agus cad a chaithfidh ithe agus fás roimh an athrú mór. Brúigh orthu an fáth a thabhairt sula gceartóidh tú an uirlis sreabhchairte.

- **Malartaítear an sceathrach froig agus an torbán, nó áirítear an froigín mar speiceas difriúil ón bhfrog fásta.** Iarr ar an ngrúpa scéal an locháin a insint os ard: uibheacha glóthaigh san uisce, eireaball snámha, cosa ag fás agus an t-eireaball ag dul i ngiorracht, ansin frog fásta ar talamh agus in uisce. Coinnigh carnáin an fhroig agus an fhéileacáin ar leith ionas nach measctar na cártaí.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Fan le sraith an fhéileacáin amháin más gann an t-am; glac le lipéid shoiléire ar líníochtaí garbha mar an rud iomlán nach mór a dhéanamh. • Cuir i mbeirteanna ag bord an mhúinteora iad agus iarr orthu na ceithre chárta féileacáin a athinsint in ord sula dtarraingíonn siad.	• Oscail sraith an fhroig nuair a bhíonn líne an fhéileacáin daingean agus ainmnigh athrú amháin idir dhá chéim. • Cuir an abairt ghearr sa Dialann Imscrúdaithe leis, ag úsáid an tsampla ar an gclár ach ar phéire eile céimeanna.	• Cén chéim a thaispeánann an t-athrú is mó ar chruth an choirp, agus conas atá a fhios agat? • Cuir saigheada leis agus abairt a deir go gcuireann an t-ainmhí fásta tús leis an tsaolré arís; cuir an chrisilid agus an froigín i gcomparáid le chéile in aon abairt labhartha amháin.

Nasc traschuraclaim

Nasc le fiadhúlra áitiúil na hÉireann: an Ruán Beag ar neantóga, sceathrach froig i ndíog san earrach nó i lochán na scoile — OSCE, Tíreolaíocht: gnáthóga.